

LIETUVOS BIOETIKOS KOMITETO KOLEGIJOS

REKOMENDACIJOS

„Informacijos apie pacientą konfidencialumo užtikrinimas ir viešas paciento sveikatos būklės komentavimas“

1. Įvadas

„Visa, ką gydydamas matysiu ar girdėsiu, ar šiaip ką, net ir nekviestas gydyti, patirsiu apie žmonių įprastą gyvenimą, nutylėsiu ir laikysiu paslapyje, jei nebus reikalo tai viešai paskelbti“

(Hipokrato priesaika, IV a. pr.. Kr.)

Informacijos apie pacientą ir jo sveikatą konfidencialumo principas yra vienas seniausių ir svarbiausių medicinos etikos principų. Tarptautiniuose ir nacionaliniuose teisės aktuose, etikos kodeksuose įtvirtinta nuostata, kad paciento privatus gyvenimas yra neliečiamas ir informacija apie paciento sveikatą, kaip ir visa informacija apie asmens privatą gyvenimą, gali būti renkama ir atskleidžiama tretiesiems asmenims tik su paciento sutikimu¹. Teisės aktai, etikos kodeksai taip pat numato, kad užtikrinant paciento teisę į privataus gyvenimo neliečiamumą, turi būti vadovaujama nuostata, kad paciento interesai ir gerovė yra svarbesni už visuomenės interesus. Vis dėlto, šios nuostatos taikymas gali būti ribojamas įstatymų nustatytais atvejais, kai tai būtina visuomenės saugumo, nusikalstamumo prevencijos, visuomenės sveikatos arba kitų žmonių teisių ir laisvių apsaugai². Nors teisės aktai, gausėjanti Europos žmogaus teisių teismo³ ir Lietuvos teismų praktika vis aiškiau apibrėžia, kokiais atvejais, kokios apimtys ir kokia tvarka konfidencialią informaciją apie pacientą gali teikti sveikatos priežiūros specialistai, šios informacijos teikimas iš asmens sveikatos priežiūros specialistų reikalauja gero teisės aktų išmanymo. Juolab, kad duomenų apie asmens sveikatos būklę paskelbimas pažeidžiant teisės aktų reikalavimus laikomas privataus gyvenimo pažeidimu ir yra pagrindas pareikšti ieškinį dėl tokiomis veiksmais padarytos turtinės ir neturinės žalos atlyginimo.

Taigi, nepaisant to, kad informacijos apie pacientą ir jo sveikatą konfidencialumo principo reikšmė išryškinta ir jo laikytis įpareigoja tiek teisės aktai, tiek 2015 metais atnaujintas Lietuvos gydytojo profesinės etikos kodeksas (toliau – Kodeksas), šio principo įgyvendinimas kelia nemažai etinių prieštarų.

Asmens duomenų ir privatumo apsaugos prasme dar sudėtingesni atvejai, kai konfidenciali informacija apie asmens sveikatą skelbiama viešai. Įprastomis aplinkybėmis sveikatos priežiūros įstaiga ar atskiri sveikatos priežiūros specialistai (tiek kaip sveikatos priežiūros įstaigų darbuotojai, tiek kaip privatūs asmenys) be paciento sutikimo negali teikti jokios konfidencialios ir asmenį identifikuojančios informacijos. Vis dėlto, praktikoje pasitaiko atvejų, kai į asmens sveikatos priežiūros įstaigą kreipiasi žiniasklaidos atstovai, prašydami suteikti informacijos apie konkrečius

¹Civilinio kodekso 2.23. str. 1d.

²Lietuvos Respublikos pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatymo 9 str. 3 d.

³Byloje *M.S. v Švedija* Europos žmogaus teisių teismas pabrėžė, kad sveikatos informacijos konfidencialumas yra esminis visų Europos Žmogaus teisių konvenciją pasirašiusių valstybių teisinės sistemos principas, ir ne tik pacientų teisių požiūriu jo turi laikytis visi sveikatos sistemos darbuotojai, valstybių nacionalinė teisė privalo užtikrinti šių reikalavimų įgyvendinimą. Byloje *Z. v Suomija* teismas pripažino, kad valstybė privalo užtikrinti paciento sveikatos informacijos konfidencialumą, ir ypač susijusios su informacija apie ŽIV, taip pat konstatavo, kad tokios informacijos tapimas prieinama visuomenei, spaudai pažeidžia asmens privataus, šeiminio gyvenimo neliečiamumą, t.y., Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 8 straipsnį. Bylose *Armoniene v. Lietuva* ir *Biriuk v. Lietuva* teismas pastebėjo, kad žiniasklaidoje viešai paskelbta sveikatos informacija, patvirtinta AIDS centro darbuotojų (*Armoniene*) ir atitinkamos ligoninės medicinos personalo (*Biriuk*), galėjo neigiamai paveikti kitų pacientų norą pasitikrinti dėl ŽIV. Vertindamas teisėtą tikslą, teismas pripažino, kad žiniasklaidoje publikuotų straipsnių tikslas tebuvo patenkinti skaitytojų smalsumą ir nenustatė jokių pagrindų, kurie būtų svarbesni už privataus gyvenimo apsaugą. (šaltinis: Susie Talbot. Advancing human rights in patient care through strategic litigation: Challenging medical confidentiality issues in countries in transition. [Health and Human Rights 2013, 15/2](#)).

pacientus, o paciento sutikimo dėl vienu ar kitu priežasčių negalima gauti. Tuomet tenka ieškoti pusiausvyros tarp paciento teisės į privatumą ir žiniasklaidos teisės gauti informaciją. Pavyzdžiui, kai prašoma pakomentuoti paciento, kuris yra viešas asmuo, sveikatos būklę ar asmenų, nukentėjusių nelaimingų atsitikimų metu (gaisrų, avarijų, infekcinių ligų protrūkių ar pan. atvejais), sveikatos būklę arba paciento ar jo artimųjų viešai žiniasklaidoje paskelbtus kaltinimus sveikatos priežiūros įstaigai dėl netinkamo gydymo ar suteiktų paslaugų.

Tai paskatino Lietuvos bioetikos komiteto kolegiją parengti konkrečias rekomendacijas, skirtas Kodekse įtvirtintam informacijos apie pacientą ir jo sveikatą konfidencialumo principui, suformuluojant išsamesnes gaires gydytojams, kitiems sveikatos priežiūros specialistams, profesinėms medikų specialistų organizacijoms bei medicinos etikos komisijoms, formuojančioms etinę kultūrą sveikatos priežiūros įstaigose.

Rekomendacijos derintos su Lietuvos gydytojų sąjunga, Žurnalistų etikos inspektoriatu, Gydytojų vadovų sąjunga, Lietuvos ligoninių asociacija, Vilniaus universiteto ligoninės Santariškių klinikomis. Nuoširdžiai dėkojame visiems už pateiktas pastabas, pasiūlymus, komentarus.

2. Informacijos apie pacientą ir jo sveikatos būklę konfidencialumas

„Gydytojas įstatymų nustatyta tvarka laikosi informacijos apie pacientą ir jo sveikatą konfidencialumo reikalavimo: be paciento sutikimo neatskleidžia asmeninės paciento informacijos kitiems asmenims ar institucijoms, išskyrus įstatymų nustatytus atvejus.“

(Lietuvos gydytojo profesinės etikos kodeksas, 13 p.)

Visa informacija apie paciento buvimą sveikatos priežiūros įstaigoje, sveikatos būklę, diagnozę, prognozes ir gydymą, taip pat visa kita asmeninio pobūdžio informacija laikoma konfidencialia⁴.

Konfidencialumas (arba asmens sveikatos (medicininės) paslapties saugojimas) suprantamas kaip sveikatos priežiūros darbuotojų pareiga be paciento ar jo atstovų sutikimo neatskleisti informacijos apie paciento sveikatos būklę, diagnozę, prognozę, gydymą ir kitus asmeninio pobūdžio faktus, kuriuos sveikatos priežiūros darbuotojai sužinojo atlikdami profesines ar darbo pareigas⁵. Ši pareiga taikoma tiek gydytojams, tiek ir kitiems sveikatos priežiūros įstaigų darbuotojams, kuriems pagal jų pareigybes ar profesiją yra prieinama informacija, sudaranti asmens sveikatos paslaptį⁶.

Kiekvienas pacientas turi teisę į privatumą ir gali pagrįstai tikėtis, kad sveikatos priežiūros specialistai griežtai laikysis konfidencialumo reikalavimo. Tai būtinas paciento ir gydytojo tarpusavio pasitikėjimo ir sėkmingo bendradarbiavimo pagrindas. Tam, kad pacientas galėtų pateikti visą informaciją, kuri gali būti svarbi diagnozuojant ar gydant ligą, jis turi jaustis užtikrintas, kad informacija, kurią patiki gydytojui, netaps prieinama tretiesiems asmenims.

Pažymėtina, kad konfidencialumo reikalavimas taikomas ir po paciento mirties.

Konfidenciali informacija apie pacientą gali būti teikiama tik turint išankstinį aiškiai išreikštą (rašytinį) paciento sutikimą.

⁴Pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatymo 8 str. 3d.; Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo 30 str. 6 d.

⁵Asmens sveikatos paslapties kriterijų, patvirtintų Sveikatos apsaugos ministro 1999 m. gruodžio 16 d. įsakymu Nr. 552 „Dėl Asmens sveikatos paslapties kriterijų patvirtinimo“, 1 p.

⁶Toliau tekste vartojama sąvoka gydytojas, tačiau rekomendacijos taikomos visiems sveikatos priežiūros įstaigų darbuotojams, kuriems prieinama konfidenciali informacija apie pacientą.

Duomenys apie sveikatą priskiriami ypatingiems asmens duomenims.⁷ Tokius duomenis, pagal Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymą galima tvarkyti tik turint aiškiai išreikštą asmens sutikimą – rašytine, jai prilyginta ar kita forma, neabejotinai įrodančia duomenų subjekto valią.⁸ Pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatyme patikslinama, kad konfidenciali informacija apie pacientą gali būti suteikiama kitiems asmenims tik turint rašytinį paciento sutikimą.⁹

Paciento rašytinis sutikimas gali būti įforminamas atskiru rašytiniu sutikimu, kuriame turi būti nurodytas informacijos suteikimo pagrindas ir naudojimo tikslai, arba pacientui medicinos dokumentuose pasirašytinai nurodant, koks konkretus asmuo (ar institucija) turi teisę gauti tokią informaciją, taip pat tokios informacijos teikimo mastą ir terminus. Pacientas taip pat turi teisę nurodyti asmenis, kuriems konfidenciali informacija negali būti teikiama.

Taigi, informacija apie pacientą gali būti teikiama tik tiems asmenims, kuriuos pacientas nurodė kaip asmenis, kuriems informacija gali būti teikiama. Jeigu į gydytoją ar kitą sveikatos priežiūros įstaigos darbuotoją kreipiasi kiti, paciento nenurodyti asmenys, turėtų būti atsiklausta, ar pacientas (arba jo atstovas) sutinka, kad informacija (įskaitant buvimo sveikatos priežiūros įstaigoje faktą) būtų teikiama asmenims, kurie jos teiraujasi.

Jeigu sveikatos priežiūros įstaigos prašoma pateikti informaciją apie pacientą valstybės institucijai ir kitai įstaigai, ji tai gali daryti tik gavusi rašytinį institucijos prašymą. Prie institucijos prašymo turi būti pridėtas raštiškas paciento sutikimas, išskyrus įstatymų numatytus atvejus, kai informacija teikiama be raštiško paciento (jo atstovo) sutikimo¹⁰.

Be raštiško paciento sutikimo informacija teikiama tik griežtai įstatymo nustatytais atvejais.

Įstatymuose numatyta, kad be raštiško paciento (jo atstovo) sutikimo konfidenciali informacija gali būti teikiama šiais atvejais:

1. Paciento atstovui¹¹, sutuoktiniui (partneriui), tėvams (įtėviams) ar pilnamečiams vaikams, kai pacientas dėl savo amžiaus ar sveikatos būklės laikomas negalintį protingai vertinti savo interesų ir negalima gauti jo sutikimo. Teisę gauti informaciją po paciento mirties turi įpėdiniai pagal testamentą ir pagal įstatymą, sutuoktinis (partneris), tėvai, vaikai¹².

2. Asmenims, tiesiogiai dalyvaujantiems gydant ar slaugant pacientą, atliekantiems paciento sveikatos ekspertizę. Tai taip pat apima atvejus, kai informacija suteikiama sveikatos priežiūros įstaigų darbuotojams, kurie registruoja pacientus,¹³ ar kitiems asmenims, kurie veikia kaip sveikatos priežiūrą vykdančio asmens pagalbininkai, jeigu informacija yra būtina jiems veikiant kaip pagalbininkams¹⁴.

3. Valstybės institucijoms, kurioms įstatymai suteikia teisę gauti konfidencialią informaciją apie pacientą, jų prašymu. Tokiomis institucijomis laikoma:

3.1. institucijos, kontroliuojančios sveikatos priežiūros paslaugas (Valstybinė akreditavimo sveikatos priežiūros veiklai tarnyba prie Sveikatos apsaugos ministerijos, Valstybinė ir teritorinės ligonių kasos, Lietuvos bioetikos komitetas, visuomenės sveikatos centrai apskrityse, taip pat sveikatos apsaugos ministro paskirtiems pareigūnams¹⁵);

3.2. teismas, prokuratūra, ikiteisminio tyrimo įstaigos, savivaldybių vaiko teisių apsaugos skyriai;

⁷ Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo 2 str. 8 d.

⁸ Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo 2 str. 12 d.

⁹ Pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatymo 8 str. 4 d.

¹⁰ Informacijos apie pacientą valstybės institucijoms ir kitoms įstaigoms teikimo tvarka, patvirtinta Sveikatos apsaugos ministro 2001 m. vasario 1 d. įsakymu Nr. 65 „Dėl Informacijos apie pacientą valstybės institucijoms ir kitoms įstaigoms teikimo tvarkos patvirtinimo“

¹¹ **Paciento atstovas** – įstatyminis atstovas (tėvai, įtėviai, globėjai, rūpintojai) ar atstovas pagal pavedimą. Atstovų pagal pavedimą įgaliojimų įforminimas turi būti atliktas Lietuvos Respublikos įstatymų numatyta tvarka.

¹² Pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatymo 8 str. 3 d.

¹³ Asmens sveikatos paslapties kriterijų, patvirtintų Sveikatos apsaugos ministro 1999 m. gruodžio 16 d. įsakymu Nr. 552 „Dėl Asmens sveikatos paslapties kriterijų patvirtinimo“, 5.2.1 p.

¹⁴ Civilinio kodekso 6.736 str. 2 d.

¹⁵ Sveikatos priežiūros įstaigų įstatymo 52 str.

3.3. kitos institucijos, kurioms tokią teisę suteikia Lietuvos Respublikos įstatymai (pavyzdžiui, sveikatos priežiūros įstaigos civilinę atsakomybę apdraudusi draudimo įstaiga ar asmenys, kurie tiesiogiai nagrinėja paciento skundą¹⁶); Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba ir valdybos teritoriniai skyriai¹⁷, Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė).

4. Institucijoms, kai tai būtina visuomenės saugumo, nusikalstamumo prevencijos, visuomenės sveikatos arba kitų žmonių teisių ir laisvių apsaugai informacija teikiama sveikatos priežiūros įstaigos iniciatyva (nesant institucijų prašymo), pavyzdžiui, teisėsaugos institucijoms, kai reikia pranešti apie nusikaltimą arba savivaldybių vaiko teisių apsaugos skyriams pagal vaiko gyvenamąją vietą arba pagal sveikatos priežiūros įstaigos vietą esant būtinumui ginti vaiko teises ir interesus, taip pat esant pagrįstų įtarimų, kad pažeistos vaiko teisės.

Teikiant informaciją be paciento sutikimo, duomenų turi būti pateikta ne daugiau, negu jų reikia apibrėžtam ir teisėtam tikslui pasiekti.

Be paciento sutikimo konfidenciali informacija gali būti suteikiama tais atvejais ir tiek, kiek tai būtina paciento interesams apsaugoti. Konfidencialios informacijos suteikimas turi atitikti protingumo, sąžiningumo ir paciento teisių apsaugos ir interesų prioriteto principus¹⁸. Pavyzdžiui, informacija nepilnamečio paciento tėvams arba globėjams gali būti nesuteikiama, kai tokios informacijos suteikimas gali pakenkti nepilnamečio paciento interesams¹⁹.

Rašytinės informacijos, įskaitant konfidencialios informacijos apie pacientą, teikimo tvarką nustato sveikatos apsaugos ministro įsakymu patvirtintas Rašytinės informacijos, įskaitant ir konfidencialią, apie pacientą ir jam suteiktas paslaugas teikimo ir šios paslaugos apmokėjimo tvarkos aprašas²⁰.

Teisės aktuose ir literatūroje šaltiniuose nurodoma, kad konfidenciali informacijainstitucijoms, turinčioms teisę tokiąinformaciją gauti, teikiama tik esant visoms šioms sąlygoms²¹:

1. pateiktas rašytinis institucijos prašymas (pavedimas, sprendimas ar kitas institucijos vadovo pasirašytas dokumentas, kurį reikia pateikti pagal tų institucijų ar įstaigų darbą reglamentuojančius teisės aktus);

2. prašyme nurodyta:

2.1. konfidencialios informacijos prašymo pagrindas (konkrečios teisės normos, kuriomis remiantis valstybės institucija prašo suteikti paciento konfidencialią informaciją),

2.2. informacijos naudojimo tikslai (jie turi atitikti institucijos vykdomas funkcijas),

2.3. reikalingos informacijos mastas ir terminai (laikotarpis už kurį turi būti pateikiami medicininiai dokumentai ir konkretūs faktai per atitinkamą laikotarpį (atlikti tyrimai, paskirtos konsultacijos, paciento vizitai ir t.t.)).²²

Jei prašyme nėra bent vieno iš šių elementų, toks prašymas neturėtų būti tenkinamas²³.

Sveikatos priežiūros įstaiga turimą informaciją apie pacientą turi pateikti ne vėliau kaip per 10 kalendorinių dienų nuo prašymo gavimo dienos²⁴. Teikiamą informaciją apie pacientą turi

¹⁶ Pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatymo 23 str. 8 d.

¹⁷ Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 36 str. 2 d.; Administracinė byla Nr. [ATP-452-106/2012](#)

¹⁸ Pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatymo 9 str. 1 d.

¹⁹; Asmens sveikatos paslapties kriterijų, patvirtintų Sveikatos apsaugos ministro 1999 m. gruodžio 16 d. įsakymu Nr. 552 „Dėl Asmens sveikatos paslapties kriterijų patvirtinimo“, 5.2.2 p.

²⁰ Rašytinės informacijos, įskaitant ir konfidencialią, apie pacientą ir jam suteiktas paslaugas teikimo ir šios paslaugos apmokėjimo tvarkos aprašas, patvirtintas Sveikatos apsaugos ministro 2011 m. gegužės 20 d. įsakymu Nr. V-506 „Dėl Rašytinės informacijos, įskaitant ir konfidencialią, apie pacientą ir jam suteiktas paslaugas teikimo ir šios paslaugos apmokėjimo tvarkos aprašo patvirtinimo“

²¹ Pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatymo 9 str. 1 d.; Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo 6 str.

²² Informacijos apie pacientą valstybės institucijoms ir kitoms įstaigoms teikimo tvarka, patvirtinta sveikatos apsaugos ministro 2001 m. vasario 1 d. įsakymu Nr. 65 „Dėl Informacijos apie pacientą valstybės institucijoms ir kitoms įstaigoms teikimo tvarkos patvirtinimo“

²³ G. Mozūraitis. Paciento konfidencialios informacijos teikimo valstybės institucijoms teisinis reguliavimas. Sveikatos mokslai, 2013, 23 tomas, Nr. 2, p. 5-13.

²⁴ Informacijos apie pacientą valstybės institucijoms ir kitoms įstaigoms teikimo tvarkos, patvirtinta sveikatos apsaugos ministro 2001 m. vasario 1 d. įsakymu Nr. 65 „Dėl Informacijos apie pacientą valstybės institucijoms ir kitoms įstaigoms teikimo tvarkos patvirtinimo“, 7 p.

pasirašyti gydantis ar gydęs gydytojas ir skyriaus, kuriame yra ar buvo gydomas (konsultuojamas) pacientas, vedėjas, o lydraštį – sveikatos priežiūros įstaigos vadovas ar jo įgaliotas asmuo²⁵.

---

²⁵ Informacijos apie pacientą valstybės institucijoms ir kitoms įstaigoms teikimo tvarkos, patvirtinta sveikatos apsaugos ministro 2001 m. vasario 1 d. įsakymu Nr. 65 „Dėl Informacijos apie pacientą valstybės institucijoms ir kitoms įstaigoms teikimo tvarkos patvirtinimo“, 9 p.

3. Viešas paciento sveikatos būklės komentavimas

Gydytojas neturi komentuoti konkretaus paciento sveikatos būklės viešumoje.

Išimtiniais atvejais, kai gydytojo pagrįstu įsitikinimu yra būtina viešai pareikšti nuomonę dėl konkretaus paciento sveikatos būklės, gydytojas negali atskleisti daugiau informacijos, nei viešai yra pateikęs pats pacientas.

(Lietuvos gydytojo profesinės etikos kodeksas, 13 p.)

Nepaisant to, kad gydytojas įpareigotas saugoti informacijos apie pacientą konfidencialumą, praktikoje neišvengiama atveju, kai gydytojų prašoma teikti informaciją apie pacientą viešosios informacijos rengėjams ar komentuoti paciento sveikatos būklę viešumoje. Teikiant informaciją viešosios informacijos rengėjams gali būti siekiama įvairių tikslų: informuoti visuomenę ligų, traumų prevencijos klausimais, informuoti apie sveikatos priežiūros įstaigos veiklą ir pasiekimus, pateikti atsakymus į paklausimus viešosios informacijos rengėjams kreipiantis dėl konkrečių atvejų, paneigti netikslią informaciją ir pan. Informacijos pateikimo formos taip pat gali būti įvairios: pranešimas spaudai, straipsniai, interviu, spaudos konferencijos, atsakymai žodžiu ar raštu, vaizdo ar garso įrašai. Visais šiais atvejais tiesiogiai arba netiesiogiai gali būti atskleista konkretų pacientą identifikuojanti konfidenciali informacija. Asmeninio pobūdžio informacija apie pacientą gali būti netiesiogiai atskleista ir moksliniuose straipsniuose, dalinantis informacija internetu su kolegomis ar socialiniuose tinkluose.

Nepriklausomai nuo to, kokia forma teikiama informacija (publikuojant mokslinį straipsnį, viešai komentuojant įvykius, dalinantis informacija internetu su kolegomis ar socialiniuose tinkluose ir pan.), teikdamas bet kokią profesinę informaciją gydytojas privalo laikytis pacientų privatumo ir konfidencialumo standartų.

Informaciją apie pacientą viešosios informacijos rengėjams turėtų būti teikiama sveikatos priežiūros įstaigos vardu. Už tai atsakingas įstaigos vadovas, viešųjų ryšių specialistas ar kitas jo įgaliotas asmuo, tačiau kartais, kad pateikiama informacija būtų tikslesnė, gali prireikti gydytojo bendradarbiavimo. Šiose rekomendacijose siekiama aptarti pagrindinius aspektus, kuriais turėtų vadovautis gydytojai (taip pat ir kiti sveikatos priežiūros įstaigos darbuotojai), jeigu jiems vis dėlto tenka viešai komentuoti konkretaus paciento sveikatos būklę:

- visada vadovautis principu, kad informacija apie pacientą, kurią gydytojas gauna vykdydamas profesines pareigas, yra konfidenciali;
- visada įsitikinti, kad yra gautas išankstinis aiškiai išreikštas rašytinis paciento ar jo teisėto atstovo sutikimas, jeigu iš viešai paskelbtos informacijos bus galima identifikuoti pacientą²⁶;
- sutikimo reikalavimo rekomenduotina laikytis net ir tuo atveju, kai pagal viešai paskelbtą informaciją nebūtų galima identifikuoti asmens²⁷, nes pacientą galima identifikuoti ne tik pagal vardą ir pavardę ar adresą. Pavyzdžiui, kartu pateikiant informaciją apie paciento būklę arba ligą, jo amžių ar profesiją, nurodant vietovę, kurioje pacientas gyvena, medicininę istoriją, šeimos dydį, taip pat gali būti įmanoma galima netiesiogiai identifikuoti asmenį;

²⁶ Kai prašoma informacijos apie pacientą ir pacientas yra sąmoningas ir gali bendrauti su gydytoju, tokią informaciją galima suteikti tik turint rašytinį paciento sutikimą. Jeigu pacientas dėl sveikatos būklės negali duoti sutikimo, tokį sutikimą turi duoti paciento atstovas. Jeigu pacientas yra nepilnametis arba neveiksnus, tokį rašytinį sutikimą duoda paciento įstatyminiai atstovai (tėvai arba globėjai).

²⁷ British Medical Association. Confidentiality and disclosure of health information toolkit (2009)

- prašant paciento sutikimo, reikėtų atkreipti paciento dėmesį į tai, kad jam sutikus, kad informacija būtų publikuojama, transliuojama ar kitaip paviešinta, pacientas nebegalės kontroliuoti tolesnio informacijos, kuri tapo vieša, naudojimo;
- gavus paciento sutikimą gydytojas gali suteikti tik objektyvią informaciją, kuri žinoma visuomenei, pavyzdžiui, informaciją apie susirgimo ar sužalojimų pobūdį, sunkumą ar dabartinę būklę, tačiau neturėtų pateikti nepagrįstų prognozių;
- viešai pasisakydamas (pvz., žodžiu, raštu, per radiją, televiziją, spaudą) gydytojas turi gerbti savo profesiją, kalbėti taktiškai ir atsargiai, viešai kalbėdamas neturi teisės žeminti gydytojų vardą ar paciento garbę ir orumą;
- jeigu gydytojas nėra įgaliotas įstaigos vardu bendrauti su žiniasklaida, žurnalistams pasiteiravus apie įstaigos veiklą, konkretų įvykį ar pacientą, turėtų paaiškinti žurnalistams, jog oficialią įstaigos poziciją galima sužinoti tik susisiekus su asmens sveikatos priežiūros įstaigos įgaliotu asmeniu;
- jeigu informaciją pavesta pateikti gydytojui, - rekomenduojama paprašyti klausimus pateikti iš anksto, o atsakymus į juos suderinti su viešųjų ryšių specialistu. Rekomenduotina vengti viešosios informacijos rengėjams teikti informaciją telefonu ar elektroninėmis ryšio priemonėmis, jeigu neįmanoma nustatyti informacijos gavėjo tapatybės;
- gydytojo ar kito sveikatos priežiūros įstaigos darbuotojo, neįgalioto teikti oficialią informaciją apie įstaigos veiklą, konkretų įvykį ar pacientą komentarai ir pasisakymai gali būti suprasti kaip oficiali įstaigos informacija, todėl kalbėdamas ne kaip įstaigos atstovas, komentuojantis asmuo turėtų akcentuoti, kad komentarai vertintini kaip jo asmeninė nuomonė;
- taip pat rekomenduotina informuoti viešųjų ryšių specialistą apie viešosios informacijos rengėjų domėjimąsi su sveikatos priežiūros įstaigos veikla susijusiais klausimais, viešosios informacijos rengėjams suteiktus komentarus, kai informacija suteikta ne sveikatos priežiūros įstaigoje.

Tai, kaip bendrauti su viešosios informacijos rengėjais ir bendradarbiauti su viešųjų ryšių specialistu ar kitu įstaigos vadovu įgaliotu asmeniu, kuris įgaliotas teikti oficialią informaciją įstaigos vardu, paprastai yra aptarta sveikatos priežiūros įstaigos vidaus dokumentuose (pavyzdžiui, vidaus tvarkos taisyklėse) ar rekomendacijose. Todėl, teikiant informaciją viešosios informacijos rengėjams, pravartu pasitikslinti, kokia yra vidinė viešosios informacijos teikimo tvarka sveikatos priežiūros įstaigoje.

3.1. Visuomenėje žinomų asmenų sveikatos būklės komentavimas

Istorijos apie visuomenėje žinomų asmenų sveikatos būklę neretai atsiduria pirmuosiuose laikraščių puslapiuose ir kelia konfidencialumo dilemų gydytojams. Visuomenėje žinomi asmenys (pavyzdžiui, sportininkai, aktoriai, politikai) gali nuspręsti viešai kalbėti apie savo ligas. Tačiau tai nereiškia, kad gydytojas gali laisvai komentuoti visuomenėje žinomo asmens gydymą ar prognozes, net jeigu nemažai informacijos jau yra vieša.

Net patvirtinimas žiniasklaidai, kad tam tikras visuomenėje žinomas asmuo yra pacientas, be jo aiškiai išreikšto rašytinio sutikimo, yra konfidencialumo pažeidimas.

Pateikdamas informaciją apie visuomenėje žinomą asmenį kaip apie pacientą, gydytojas turi vadovautis geriausiaisiais paciento interesais ir atskleisti informaciją tik turėdamas aiškiai išreikštą rašytinį paciento sutikimą, net jeigu nemažai informacijos apie šį asmenį jau yra vieša.

Informacijos apie visuomenėje žinomus asmenis teikimo standartai nesiskiria nuo kitų pacientų. Tačiau, įvertinus žiniasklaidos susidomėjimo tikimybę, sveikatos priežiūros įstaigos

darbuotojai gali iš anksto pasiteirauti paciento (jo atstovo) dėl informacijos pateikimo žiniasklaidai²⁸.

Prieš kalbant su žiniasklaidos atstovais, patariama gerai apgalvoti, kokią informaciją apie žinomą asmenį pateikti, net jeigu gautas paciento rašytinis sutikimas. Jeigu pacientas prašo jo vardu pateikti oficialų pareiškimą, jo turinį rekomenduotina raštusuderinti su pačiu pacientu. Vis dėlto net ir tuo atveju gali kilti tam tikrų keblumų paciento sutikimo aspektu: nors su pacientu gali būti sutarta dėl tam tikrų klausimų komentavimo, nei gydytojas, nei pacientas negali būti tikri, ko bus paklausta. Net ir būdamas labai atsargus, gydytojas gali netyčia atskleisti tam tikras detales, kurioms atskleisti pacientas nedavė sutikimo, pavyzdžiui, tam tikrus sveikatos istorijos aspektus, susijusius su dabartiniu gydymu. Bet kuriuo atveju, kai kyla abejonė ar pateikiamos informacijos turiniui pritarė pacientas, patartina susilaikyti nuo komentarų.

Šiame kontekste atskirai reikėtų aptarti informacijos apie viešuosius asmenis (pavyzdžiui, politikus, teisėjus, valstybės pareigūnus)²⁹ skelbimo tvarką. Civiliniame kodekse numatyta, kad draudžiama skleisti surinktą informaciją apie asmens privatų gyvenimą, nebent, atsižvelgiant į asmens einamas pareigas ar padėtį visuomenėje, tokios informacijos skleidimas atitinka teisėtą ir pagrįstą visuomenės interesą tokią informaciją žinoti. Visuomenės informavimo įstatymas numato, kad informacija apie viešojo asmens privatų gyvenimą gali būti skelbiama be jo sutikimo, jeigu ši informacija atskleidžia visuomeninę reikšmę turinčias privataus šio asmens gyvenimo aplinkybes ar asmenines savybes³⁰. Todėl informacijos apie pacientą, kuris yra viešas asmuo, sveikatą atskleidimą dažnai bandoma pateisinti viešu interesu. Tačiau visuomenės susidomėjimas darnėr visuomenės interesas. Žurnalistų etikos inspektorius, pateikdamas rekomendacijas žiniasklaidos atstovams, pažymėjo, kad „vienas Visuomenės informavimo įstatyme įtvirtintų visuomenės informavimo principų reikalauja gerbti žmogų, nepažeisti paciento teisės į privatų gyvenimą, saugoti sveikatos informacijos konfidencialumą. Tokią pagarbą visuomenės informavimo priemonės turi rodyti ne tik privatiems, bet ir viešiesiems asmenims. Viešasis asmuo dėl užimamų pareigų negali naudotis tokia pačia savo interesų apsauga, kaip privatusis asmuo, tačiau bet kokių atveju tokią teisę į apsaugą viešasis asmuo turi. Aplinkybė, jog asmuo yra viešasis, dar nereiškia, kad be josutikimo galima skleisti informaciją apie jo sveikatos būklę, ligą, jos simptomus, diagnozes ar kitą sveikatos informaciją. Visuomenės interesas šiuo atveju suprantamas kaip visuomenės teisė gauti informaciją apie asmens privatų gyvenimą, kai tokios informacijos neatskleidimu būtų pažeistos visuomenės ar kitų jos narių teisės.<...>. Žurnalistų etikos inspektorius ragina visuomenės informavimo priemones, viešosios informacijos rengėjus, žurnalistus, gerbti asmens sveikatos konfidencialumą, o informuojant visuomenę apie aktualesius įvykius tinkamai įvertinti visuomenės intereso sąlygą. Informacijos apie asmens sveikatą skleidimui būtinas ypatingas taktas, tokios žinios neturi būti pretekstas smalsumui tenkinti.“³¹

Šia rekomendacija galėtų vadovautis ir gydytojai, į kuriuos kreipiasi žurnalistai, prašydami pakomentuoti viešo asmens sveikatos būklę. Jeigu siekiant visuomenės intereso ir informacijos apie paciento sveikatą konfidencialumo principų pusiausvyros vis dėlto manoma, kad geriau nekomentuoti viešo asmens sveikatos būklės, reikėtų paaiškinti žiniasklaidos atstovams, kad komentuoti neleidžia pareiga laikytis konfidencialumo, kuri taikoma visiems pacientams. Paprastai žurnalistai gerbia gydytojo sprendimą nekalbėti apie pacientą, jeigu jiems tinkamai paaiškinama priežastis.

²⁸ California Healthcare Association „Guide to release of patient information to the media“ (2003)

²⁹ Viešiesiems asmenims priskiriami valstybės politikai, teisėjai, valstybės ar savivaldybės pareigūnai, politinių partijų ir asociacijų vadovai, kurie dėl einamų pareigų arba savo darbo pobūdžio nuolat dalyvauja valstybinėje ar visuomeninėje veikloje, ir kiti asmenys, kuriems suteikti viešojo administravimo įgaliojimai, ar jie administruoja viešųjų paslaugų teikimą arba jeigu jo nuolatinė veikla turi reikšmės viešiesiems reikalams (Visuomenės informavimo įstatymo 2 str. 75 d.)

³⁰ Visuomenės informavimo įstatymo 14 str. 3 d.

³¹ 2008 m. vasario 5 d. Žurnalistų etikos inspektoriaus [pareiškimas](#) Nr. V 2-10 „Dėl viešųjų asmenų sveikatos informacijos skleidimo“

Sveikatos priežiūros įstaigoms rekomenduotina bendroje informacijos teikimo apie paciento sveikatą žiniasklaidai tvarkoje numatyti informacijos teikimo apie viešą asmenį nuostatas.

3.2. Paciento sveikatos būklės komentavimas didelių nelaimių atveju

Didelių nelaimių metu ar po jų itin svarbu tinkamai reaguoti į prašymus suteikti informacijos, nepažeidžiant pacientų konfidencialumo. Tokių situacijų metu gali būti naudinga visuomenei suteikti bendro pobūdžio informaciją, tačiau paprastai nebūtina pateikti pacientus identifikuojančios informacijos ar išsamios klinikinės informacijos apie susijusius asmenis.

Informacijos apie pacientą teikimą reglamentuojantys teisės aktai nenumato informacijos apie pacientą konfidencialumo išimčių teikiant informaciją didelių nelaimių (gaisrų, eismo įvykių, teroristinių išpuolių ar infekcinių ligų protrūkio, stichinių nelaimių) atveju. Sveikatos priežiūros įstaiga reikalingą informaciją turi pateikti atsakingoms institucijoms, kurios turi pranešti šeimos nariams ir artimiesiems, visuomenei.

Vis dėlto, tam tikrais atvejais gali būti naudinga visuomenei suteikti bendro pobūdžio informaciją, pvz., sveikatos priežiūros atstovas gali informuoti, kad sveikatos priežiūros įstaigoje gydomi keturi nuo gaisro nukentėję asmenys. Ši bendro pobūdžio informacija galėtų padėti sumažinti nereikalingą visuomenės susirūpinimą.

Rekomenduotina, kad informaciją apie tokius incidentus skelbtų įstaigos viešųjų ryšių specialistas arba įstaigos vadovas.

3.3. Pacientui ar jo artimiesiems žiniasklaidoje pateikus informaciją dėl asmens sveikatos priežiūros įstaigoje netinkamai suteikto gydymo ir sveikatos priežiūros

Tais atvejais, kai žiniasklaidoje buvo pateikta klaidinanti informacija, norėdamas į ją atsakyti gydytojas turėtų apsiriboti paaiškinimu, kad pateikta informacija yra netiksli arba nepilna ir kad jis negali detaliau komentuoti situacijos aplinkybių, nes gali pažeisti paciento teisę į konfidencialumą.

Gydytojui kartais tenka susidurti su esamų ar buvusių pacientų ar jų artimųjų vieša kritika žiniasklaidoje³². Pateikiama kritika gali remtis netikslią arba klaidinančią informaciją apie gydytojo nustatytą diagnozę, gydymą ar joelgesį. Suprantama, kad tai kelia nusivylimą ir susirūpinimą, tačiau tai nepanaikina gydytojo pareigos laikytis informacijos apie paciento sveikatą konfidencialumo. Dauguma gydytojų yra įsitikinę, jog pacientai netenka savo teisės į konfidencialumą, jeigu jie kreipiasi į žiniasklaidą, ir mano, kad atsakydami į kritiką turėtų kalbėti konkrečiai ir patikslinti visus netikslumus. Tačiau taip elgdami jie rizikuoja pažeisti konfidencialumo reikalavimą, nes paties paciento kalbėjimas apie savo sveikatą nereiškia jo sutikimo, kad jo sveikatos būklę komentuočiau gydytojas³³.

Informacijos apie pacientą atskleidimas be jo sutikimo gali pakenkti visuomenės pasitikėjimui gydytojo profesija ir kitų pacientų pasitikėjimui šiuo gydytoju. Net ir tokiomis aplinkybėmis gydytojas negali pavišinti konfidencialiai gautos informacijos apie pacientą be aiškiai išreikšto rašytinio jo sutikimo. Paciento ir gydytojo vieša diskusija dažniausiai neturi jokios praktinės naudos, priešingai, ji gali pailginti ir pagilinti konfliktą beipakenkti visuomenės požiūriui į gydytojo profesiją, net jei ir nepateikiama konfidenciali informacija apie pacientą.

Vis dėlto, kartais žiniasklaidoje pasirodę pranešimai galisukelti kitų pacientų susirūpinimą gydytojo praktika ar sveikatos priežiūros įstaigos, kurioje dirba gydytojas, darbu. Tokiu atveju gali būti tikslinga pateikti bendro pobūdžio informaciją apie konkretaus gydytojo darbo praktiką. Rekomenduotina, kad tai darytų įstaigos viešųjų ryšių specialistas.

³² General Medical Council. Confidentiality: responding to criticism in the press (2009)

³³ British Medical Association. Confidentiality and disclosure of health information toolkit (2009)

Taigi, paneigti viešai pasirodžiusius teiginius reikia atsargiai, kad tiesiogiai pasakant, nutylint ar darant išvadas, nebūtų atskleista daugiau asmeninės informacijos apie pacientą nei to reikia paprastam paneigimui ir nebūtų pateikta asmeninės informacijos apie pacientus ar jų priežiūrą be sutikimo. Viešas atsakymas turėtų apsiriboti teisinės ir profesinės pareigos laikytis konfidencialumo paaiškinimu. Dėl to, kaip tinkamai atsakyti į kritiką ir, jeigu reikia, dėl paskelbtos informacijos paneigimo, patartina konsultuotis su sveikatos priežiūros įstaigos teisininku arba medicinos etikos komisijos atstovais.

4. Baigiamosios pastabos

Šios rekomendacijos nėra oficialus teisės aktų nuostatų aiškinimas. Pagrindinis jų uždavinys – atsižvelgiant į teisinį kontekstą (pagrindinius tarptautinius ir nacionalinius teisės aktus ir etikos kodeksus) bei pasitelkiant kitų šalių praktiką, aiškiau apibrėžti, kaip ir kokią informaciją gydytojas galėtų teikti viešai, realizuodamas savo teisę reikšti nuomonę ir skleisti turimas žinias, nepažeisdamas paciento teisės į privataus gyvenimo neliečiamumą ir nepakenkdamas profesijos reputacijai bei pateikti praktines rekomendacijas sveikatos priežiūros įstaigų administracijai, viešųjų ryšių specialistams, teikiantiems informaciją apie pacientus ir jų sveikatos būklę ar kitą su sveikata susijusią informaciją tretiesiems asmenims, taip pat žiniasklaidai.

Tikimasi, kad šios rekomendacijos padės geriau suprasti Lietuvos gydytojo profesinės etikos kodekso nuostatas, o šių Kodekso nuostatų išmanymas ir laikymasis padės išvengti konfliktinių situacijų bei pasitarnaus jų vertinimui.

NUORODOS

Lietuvos Respublikos teisės aktai ir etikos kodeksai:

1. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas;
2. Lietuvos Respublikos pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatymas;
3. Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas;
4. Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymas;
5. Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymas;
6. Lietuvos Respublikos psichikos sveikatos priežiūros įstatymas;
7. Asmens sveikatos paslapties kriterijai, patvirtinti Sveikatos apsaugos ministro 1999 m. gruodžio 16 d. įsakymu Nr. 552 „Dėl Asmens sveikatos paslapties kriterijų patvirtinimo“;
8. Informacijos apie pacientą valstybės institucijoms ir kitoms įstaigoms teikimo tvarka, patvirtinta Sveikatos apsaugos ministro 2001 m. vasario 1 d. įsakymu Nr. 65 „Dėl Informacijos apie pacientą valstybės institucijoms ir kitoms įstaigoms teikimo tvarkos patvirtinimo“;
9. Rašytinės informacijos, įskaitant ir konfidencialią, apie pacientą ir jam suteiktas paslaugas teikimo ir šios paslaugos apmokėjimo tvarkos aprašas, patvirtintas Sveikatos apsaugos ministro 2011 m. gegužės 20 d. įsakymu Nr. V-506 „Dėl Rašytinės informacijos, įskaitant ir konfidencialią, apie pacientą ir jam suteiktas paslaugas teikimo ir šios paslaugos apmokėjimo tvarkos aprašo patvirtinimo“;
10. 2015 m. gegužės 11 d. pasirašytas Lietuvos gydytojo profesinės etikos [kodeksas](#);
11. 2004 m. birželio 9 d. priimtas Odontologų profesinės etikos [kodeksas](#).

Rekomendacijos, straipsniai:

1. British Medical Association. Confidentiality and disclosure of health information toolkit (2009)
2. Anahita Kirkpatrick. Tips for doctor on managing celebrities and the media. HospitalDr.co.uk
3. California Healthcare Association „Guide to release of patient information to the media“ (2003)
4. General Medical Council. Confidentiality: responding to criticism in the press (2009)
5. 2008 m. vasario 5 d. Žurnalistų etikos inspektoriaus [pareiškimas](#) Nr. V 2-10 „Dėl viešųjų asmenų sveikatos informacijos skleidimo“
6. G. Mozūraitis. Paciento konfidencialios informacijos teikimo valstybės institucijoms teisinis reguliavimas. [Sveikatos mokslai](#), 2013, 23 tomas, Nr. 2, p. 5-13.